

УДК 327:339.92(477+061.1:4+5)

Є.Б.Тихомирова, д.політ.н., проф.,
завідувач кафедри міжнародної інформації
Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки (Україна, м.Луцьк)

Інформаційна складова нормативно-правового забезпечення співпраці країн СНД

*Роботу виконано на кафедрі міжнародної
інформації СХУ ім. Лесі Українки*

Tykhomyrova E. B. Information component legal and regulatory support of cooperation countries CIS. Analyze the relevance of regulatory framework of cross-border cooperation of the CIS countries, the typology and characteristics of individual legal acts adopted in the framework of this cooperation. The author argues that the regulation of cross-border relations between Ukraine and the CIS countries should occur at several levels of law, in particular international, regional, local, an important factor in the success of cross-border cooperation is its successful positioning and informational support from different sides of the border.

Key words: information support, legal and regulatory support, positioning of cross-border cooperation, the CIS, Ukraine.

Актуальність дослідження обумовлена, по-перше, інтенсивним розвитком єврорегіонів на східних кордонах України, яке потребує нормативно-правове забезпечення у сфері інформаційної взаємодії. Ми погоджуємося з думкою дослідників, що підкреслюють – «інформаційне забезпечення і його належне регулювання правом є передумовою успішного

розвитку інтеграційних процесів країн СНД, їх зближення на взаємовигідній основі» [1, 5].

По-друге, з країнами СНД Україну пов'язує багатовікове існування в рамках одної держави, що обумовило виникнення спільного інформаційно-культурного простору, яке потребує нормативно-правового регулювання не лише на рівні окремих держав і міждержавного співробітництва, але і в рамках Співдружності.

Чимало дослідників вивчають різні аспекти нормативно-правового забезпечення співробітництва України з країнами СНД. Проте проблеми нормативно-правова регуляції інформаційної підтримки є поки що мало вивченими. Це обумовлено певною мірою недостатньою увагою до самих процесів інформаційного забезпечення. Погоджуємося з думкою Ю. Вдовенка, який зазначає, що, незважаючи на зростання з кожним роком кількості заходів у межах транскордонного співробітництва, інформаційний супровід і сьогодні невисокий [2]. Ця оцінка може стосуватися і інших прикордонних регіонів України.

Метою нашого дослідження є аналіз інформаційної складової нормативно-правового забезпечення співробітництва України з країнами СНД, на основі чого має базуватися інформаційне забезпечення транскордонної взаємодії, передусім, на східнослов'янському прикордонні.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. На думку вітчизняного економіста Є. Матвеева, інформаційне забезпечення транскордонного співробітництва можна трактувати як стимулювання інформаційного обміну між його суб'єктами [3]. Певною мірою це так. Однак таке визначення фактично звертає увагу на результат або мету інформаційного забезпечення, залишаючи поза увагою його сутність.

Нормативно-правове регулювання інформаційного забезпечення співпраці країн СНД охоплює внутрішню інформаційну політику, розвиток національного

інформаційного простору, а також спільну діяльність на рівні структур СНД і міждержавному рівні. Крім того, можна вести мову, як зазначає російський юрист Т. Закупень, про інформаційне законодавство країн СНД, що презентовано спеціальними нормативними правовими актами цій галузі, нормативними правовими актами різних видів і тематики, що містять окремі норми права в інформаційній сфері [1]. Саме тому воно із самого початку вимагало розробки нормативно-правових актів на загальному і спеціальних рівнях.

Аналіз Єдиного реєстру правових актів СНД [4] дозволив виявити низку спеціальних – інформаційно-комунікаційних нормативно правових актів СНД, які протягом 1991-2013 рр. виконують регулюючу роль у міжнародних і транскордонних процесах на просторі СНД. Класифікуємо їх за суб'єктно-предметним критерієм.

Акти, що стосуються загалом Співдружності. Вже у 1992 р. було прийняти цілу низку документів, що стосувалися різних аспектів інформаційного забезпечення співпраці держав-учасниць СНД. До кінця 90-х років була прийнята ціла низка нормативно-правових актів, що конкретизували попередні або поглиблювали їх.

1. Першими концептуальними документами, в яких було виражено прагнення СНД до забезпечення оперативного обміну повною і об'єктивною інформацією, стали Угоди про співробітництво в області інформації, про обмін економічною інформацією, про міждержавний обмін науково-технічною інформацією. Потім були підписані Рішення про підготовку проекту Угоди про інформаційне забезпечення виконання багатосторонніх угод. Ціла низка актів була присвячена питанням регламентації діяльності у ключових сферах співробітництва, зокрема обміну інформацією в галузі зовнішньоекономічної діяльності, обміну правовою інформацією. З часом документи стали набувати нових нормативно-правових форм, зокрема були підписані Концепції співробітництва держав Співдружності у сфері забезпечення

інформаційної безпеки, науково-інформаційного забезпечення програм і проектів держав СНД в інноваційній сфері, формування інформаційно-бібліотечного простору на базі прикордонних бібліотек; Стратегії співробітництва держав-учасниць СНД у сфері інформатизації та побудови й розвитку інформаційного суспільства», а також відповідні плани дій по їх реалізації на конкретні періоди.

2. У 1995 р. вперше на нормативно-правовому рівні було поставлено питання про створення єдиного інформаційного простору СНД та прийнято низку документів щодо реалізації цієї ідеї у практичній діяльності країн СНД, зокрема – Концепція формування інформаційного простору СНД.

3. На створення інформаційно-комунікаційної інфраструктури СНД були спрямовані різнопланові документи – протоколи, положення, постанови та рішення. Ними визначалися завдання і порядок діяльності міжпарламентської інформаційно-довідкової служби, міждержавної телерадіокомпанії (спочатку «Мир», потім «Мир 24»), інформаційного агентства «Інтерфакс», проблема обміну матеріалами національних інформаційних агентств держав-учасниць СНД (2003) [5], статусу кореспондента, що представляє засіб масової інформації держави-учасника СНД в інших державах Співдружності тощо. Було визначено базову організацію держав-учасниць СНД у галузі інформаційного забезпечення освітніх систем країн СНД – Російський університет дружби народів.

4. Документи, що стосувалися окремих галузей взаємодії, у першу чергу зачіпали інформаційну взаємодію на рівні спецслужб – міністерств внутрішніх справ, Об'єднаних збройних силах СНД і збройних сил держав-учасниць. Розглядалися питання інформаційного забезпечення військового співробітництва держав-учасниць СНД та обміну інформацією в сфері боротьби зі злочинністю. Протягом всього існування СНД здійснювалася робота щодо вироблення нормативно-правової бази інформаційного забезпечення

погранвійськ, що є важливим чинником розвитку транскордонного співробітництва. Серед цих документів можна назвати Угоди про інформаційне забезпечення системи управління й захисту секретів прикордонних військ, порядок фінансування робіт зі створення міждержавної підсистеми інформаційного обміну між прикордонними військами держав-учасниць співдружності, правовий режим інформаційних ресурсів прикордонних військ та Концепцію міждержавної підсистеми інформаційного обміну між прикордонними військами.

5. З метою уніфікації національного інформаційного законодавства структурами СНД було запропоновано для країн-учасниць низку модельних законів щодо врегулювання інформаційної сфери національних суспільств, зокрема про принципи регулювання інформаційних відносин, засоби масової інформації, доступ до екологічної інформації, транскордонне супутникове телевізійне і радіо віщання і міжнародний супутниковий інформаційний обмін, науково-технічну інформацію, міжнародний інформаційний обмін, «телекомунікації, право на доступ до інформації, основи регулювання Інтернету тощо.

6. На початку XXI століття структури СНД почали приділяти особливу увагу регламентації інформаційних відносин, які стосуються ринку товарів і послуг. До нормативно-правових актів цього напрямку можна віднести акти про розвиток виставочно-ярмаркової діяльності в СНД, створення мережі інформаційно-маркетингових центрів, співробітництво держав СНД у сфері регулювання рекламної діяльності, Міждержавну раду по виставочно-ярмаркової й конгресної діяльності СНД.

Документи, що підписані на міждержавному рівні на двосторонній або багатосторонній основі з тих чи інших питань. Так, між угода між Росією й Білоруссю стосувалася співробітництва у галузі періодичних видань, між Казахстаном і Росією, Киргизстаном і Росією, Росією й Таджикистаном,

Киргизстаном і Україною – в галузі інформації, між Казахстаном і Білоруссю про співробітництво у галузі періодичних видань й інформації тощо. На багатосторонній основі між урядами Білорусі, Казахстану, Киргизької Республіки, Російської Федерації й Таджикистану було у 2002 р. підписано угоду про співробітництво у поширенні масової інформації.

Акти регіонального рівня, прийняті у рамках окремих або кількох єврорегіонів, між окремими прикордонними територіями або суб'єктами транскордонного співробітництва. Так, в єврорегіоні «Дніпр» для розвитку співпраці у сфері інформації та комунікації у 2010 р. було підписано Угоду про співпрацю в інформаційній сфері між Управлінням у справах преси та інформації Чернігівської облдержадміністрації, Комітетом у справах преси, телерадіомовлення і засобів масових комунікацій Брянської області, Головним управлінням ідеологічної роботи Гомельського облвиконкому. Угода про співробітництво в інформаційній сфері цих прикордонних областей. Було вирішено підтримувати взаємовигідне співробітництво між редакціями засобів масової інформації відповідних транскордонних регіонів, а також обмінюватися інформаційними матеріалами, бюлетенями, друкованою продукцією, здійснювати обмін делегаціями журналістів, спеціалістів з книговидавництва і поширення книг, обмінюватися досвідом у сфері підготовки спеціалістів, організовувати міжнародні виставки ЗМІ, іншої поліграфічної продукції. На жаль. Далеко не всі єврорегіони східнослов'янської вісі мають спеціальні нормативно-правові документи, які б регулювали взаємини між прикордонними регіонами у галузі інформації та комунікації.

Національні нормативно-правові акти, що стосуються проблем інформаційного забезпечення транскордонного співробітництва з країнами СНД фактично поки що відсутні. Питання інформаційної взаємодії розглядаються або у загальних документах, що регламентують транскордонну

співпрацю, або в нормативно-правових актах, що регулюють інформаційно-комунікаційні відносини в рамках конкретної країни (наприклад, Концепція формування і розвитку єдиного інформаційного простору Росії і відповідних державних інформаційних ресурсів).

Окрему групу нормативно-правових актів складають угоди між недержавними суб'єктами СНД, які займаються інформаційною діяльністю. Практика такого роду тільки починає розвиватися. Так, Українське незалежне інформаційне агентство УНІАН і Російське інформаційне агентство новин РІА «Новини» підписали угоду про співробітництво в інформаційній сфері. Вони планують проводити спільні інформаційні заходи, сприяти більшій поінформованості українців і росіян щодо життя двох країн. Керівник представництва РІА «Новини» в Україні З. Виноградов відзначив, що «спільний проект його агентства й УНІАН дозволить зробити інформаційне поле України більш відкритим і об'єктивним» [6].

Висновки. Аналіз свідчить, що поступово складається система нормативно-правової підтримки інформаційної співпраці країн СНД, яка охоплює і транскордонні процеси. Результатом цього стає функціонування трансрегіонального інформаційного простору у різних галузях співробітництва. Інформація й знання, що беруть участь в інформаційно-комунікаційному обміні, відкривають сприятливі можливості для саморозвитку прикордонних регіонів й пізнання закономірностей їхнього розвитку загалом.

Джерела:

1. Закупень Т.В. Информационное обеспечение межгосударственной интеграции содружества независимых государств (правовые и организационные аспекты): автореф. дис. д-ра юрид. наук / Закупень Т.В. – М., 1999. – 50 с.

2. Вдовенко Ю. С. Трансграничное сотрудничество Черниговской и Гомельской областей [Електронний ресурс] / Ю. С. Вдовенко. – Режим доступа : <http://monitor.chernigov.net/>

analitika-ta-doslidzhennya/transgranichnoe-sotrudnichestvo-chernigovskoy-i-gomelskoy-obl.html.

3. Матвеев Є. Е. Організація регіональних систем інформаційного забезпечення транскордонного співробітництва : автореф. дис. канд. екон. наук / Є. Е. Матвеев; НАН України ; Ін-т регіон. дослідж. – Л., 2005. – 21с.

4. Единый реестр правовых актов и других документов Содружества Независимых Государств [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://cis.minsk.by/reestr/ru/index.html>

5. Соглашение об обмене материалами национальных информационных агентств государств – участников Содружества Независимых Государств 18.09.2003 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://cis.minsk.by/reestr/ru/index.html#reestr/view/text?doc=1440>

6. УНИАН и РИА «Новости» подписали соглашение о сотрудничестве [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.unian.net/news/188991-unian-i-ria-novosti-podpisali-soglashenie-o-sotrudnichestve.html>.